

ΝΟΤΑΡΙΟΙ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

ΥΠΟ

ΦΑΙΔΩΝΟΣ Κ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΟΥ

“Εν τῶν σημαντικωτέρων ἀξιωματίων εἰς τὸν δημόσιον βίον τοῦ λαοῦ τῆς Ἑπτανήσου γενικώτερον, καὶ τῆς Ζακύνθου εἰδικῶς, ἀπὸ τῆς Ἑνετοκρατίας μέχρι τῆς Ἑνώσεως ὑπῆρξε καὶ τὸ τοῦ νοταρίου.

Οἱ νοτάριοι, ἀρμόδιοι εἰς τὴν σύνταξιν παντὸς εἵδους συμβολαίων, προήρχοντο ἐξ εὐγενῶν ἢ διακεκριμένων ἀστικῶν οἰκογενειῶν, περιεβλήθησαν δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου δι’ εἰδικῶν προνομίων καὶ διέπρεψαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν χρόνων τῶν.

Παρὰ ταῦτα πλήρης μέχρι σήμερον μονογραφία περὶ τῶν νοταρίων τῆς Ἑπτανήσου δὲν ἔχει γραφῇ. Εἰδικώτερον προκειμένου περὶ τῶν νοταρίων Ζακύνθου τὰς ὀλίγας μέχρι τοῦδε συγκεκροτημένας ἀσφαλεῖς πληροφορίες ὀφείλομεν εἰς σχετικὸν δημοσίευμα τοῦ Λ. Χ. Ζώη¹, ὅστις καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ² αὐτοῦ διέσωσε τὰ ὀνόματα μεγίστου ἀριθμοῦ νοταρίων³. Ἡ καταστροφὴ ὁμως τῶν ἀρχείων τῆς Ζακύνθου ἐκ τοῦ σεισμοῦ καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ 1953 καθιστᾷ δυσχερεστάτην πλέον τὴν ἔρευναν τῶν προβλημάτων τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ τοῦλάχιστον ταύτῃ νοταριακὸν ἀξίωμα.

Πρὸς μερικὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ τούτου ἀποβλέπει ἡ παροῦσα ἐργασία, εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ὁποίας προέβην, ἀφοῦ ἠρεύνησα καὶ ἀνεκδότους διασωθείσας πηγὰς καὶ δημοσιεύματα παρέχοντα ἐμμέσως πληροφορίες περὶ τοῦ θέματος. Ἐ-

¹ Λ. Χ. ΖΩΗ, Ἱστορικὲς σελίδες Ζακύνθου: Σωματεῖον Συμβολαιογράφων. Ἐφ. *Τὸ Δίκαιον* (Ζακ.), ἀρ. 2 (3 Μαΐου 1898) - 10 (6 Σεβρίου 1898). Τὰ φύλλα ταῦτα τοῦ σπανιωτάτου ἄλλωςτε περιοδ. δημοσιεύματος, περιέχοντος κυρίως δικαστικὰς εἰδήσεις, ἀπεστάλησαν εἰς ἐμὲ πρὸς μελέτην ἐκ τῆς βιβλιοθήκης Ζακύνθου, διὰ τῆς ἐφόρου αὐτῆς δίδος Αἰκ. Παρπαρία, πρὸς ἣν καὶ ἐντεῦθεν θερμὰς ἐπὶ τούτῳ ἐκφράζω εὐχαριστίας.

² Λ. Χ. ΖΩΗ, Λεξικὸν Φιλολογικὸν καὶ Ἱστορικὸν Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ 1898.

³ Περὶ τῶν νοταρίων Ζακύνθου, ἴδ. ἀκόμη ὅσα (ἐλάχιστα) σημειοῦνται ὑπὸ: Π. ΧΙΩΤΟΥ, Σειρᾶς Ἱστορικῶν Ἀπομνημονευμάτων. Τόμ. Γ'. Κερκύρα 1863, σελ. 235.—ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ, Ἱστορικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου: ΙΘ' Ἱερεῖς Συμβολαιογράφοι, ἐφ. *Νέος Αἰὼν* (Ζακ.) Ἔτ. Α', ἀρ. 21 (29 Φεβρουαρίου 1892), σελ. 7-8.—Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ, Ἡ Ἑπτάνησος ὑπὸ τοὺς Βενετούς. Ἀθήναι 1942, σελ. 224.—Λ. Χ. ΖΩΗ, Ἱστορία τῆς Ζακύνθου. Ἀθήναι 1955 [1957], σελ. 367 σημ.

εώρησα δὲ σκόπιμον νὰ καταχωρίσω καὶ χρονολογικὸν πίνακα τῶν γνωστῶν εἰς ἐμὲ νοταρίων Ζακύνθου, οἵτινες καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, μάλιστα διὰ τῆς μελέτης τῶν ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἀξιώματος ἀπορρεόντων προβλημάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν νεοελληνικὴν ἱστορικὴν ἔρευναν παρουσιάζουν βεβαίως ἱκανὸν ἐνδιαφέρον.

ΠΡΩΤΟΙ ΝΟΤΑΡΙΟΙ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Περὶ τῶν πρώτων νοταρίων Ζακύνθου ἐλαχίστας πληροφορίας ἔχομεν. Φαίνεται ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐθεσπίσθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη χρόνων τῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἑνετικῆς κυριαρχίας. Ποῖοι ὅμως ἦσαν οἱ πρῶτοι νοτάριοι ἀγνοοῦμεν. Ὑπὸ τοῦ Σπ. Δὲ Βιάζη¹ θεωρεῖται ἀρχαιότερος ἐξ αὐτῶν ὁ ἱερεὺς Νικ. Φραγκόπουλος, ἐργασθεὶς ἀπὸ τοῦ 1503 μέχρι τοῦ 1537. Εὗρισκω πάντως τοῦτον σημειούμενον ὡς νοτάριον ἐν τῷ ἀποκειμένῳ εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους Πρακτικῷ τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου (ΙΣ' αἰών)², ἐν φ. 116^γ, εἰς πράξεις τῶν ἐτῶν 1526 καὶ 1527: «*Ἰερέας νικόλα(ος) ὁ Φραγκώπουλ(ος) δημοσι(ος) νοταρι(ος) βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ οἰκονόμ(ος)*».

Ἐν τῷ αὐτῷ πρακτικῷ διεσώθη πράξις τοῦ ἀγνώστου ἄλλοθεν ὡς νοταρίου πρωτοπαπᾶ Ζακύνθου Ἀντωνίου Στράτορος³, ἀπὸ 1 Αὐγούστου 1507, ἣν καὶ ἐκδίδω ἐνταῦθα ὡς τὴν παλαιότεραν διασωθεῖσαν νοταριακὴν πράξιν τῆς ἐν Ζακύνθῳ Ἑνετοκρατίας, ἀποκαλύπτουσιν δ' ἅμα καὶ ἄγνωστον νοτάριον τῆς νήσου⁴:

[Γ. Α. Κ., Χγφ. 45, φ. 77^γ]

† Ἐνονομ(α)τ(ι) τοῦ Χ(ριστοῦ) ἀμήν. τοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γεννήσεως ἀφ' αὐ² γους(ου) α' ἐν τῷ κάστρο Ζακύνθου. διὰ τοῦ παρόντος γράμμ(α)τος γινετ(αι) ἐμ-

¹ Σπ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ, Ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ σταφίδος ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἰδίως ἐν Ζακύνθῳ, Παρνασσός, τόμ. ΙΓ' (1893), σελ. 72, σημ. (Ἰδ. καὶ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Ἱερεῖς Συμβολαιογράφοι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 7).

² Τὴν ὑπόδειξιν τοῦ πρακτικοῦ τούτου ὀφείλω εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Διονύσιον Ζακυθινόν, ὅστις παλαιότερον εἶχεν ἀρχίσει τὴν μελέτην καὶ περιγραφὴν αὐτοῦ, συνέστησε δὲ τελευταίως εἰς ἐμὲ νὰ μελετήσω καὶ ἐκδώσω τὸ πρακτικὸν εἰς εἰδικὴν παρασκευαζομένην ἤδη περὶ αὐτοῦ ἐργασίαν. Καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου ὅπως ἐκφράσω ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸν σεβαστόν μου καθηγητὴν θερμὰς εὐχαριστίας.

³ Ὑπὸ τοῦ Α. Χ. ΖΩΗ, Ἱστορία τῆς Ζακύνθου, ἐνθ' ἄν., σελ. 301, ὁ Ἀντώνιος Στράτορας ἀναφέρεται ὡς Πρωτοπαπᾶς μόνον τῷ 1510!

⁴ Γεν. Ἀρχ. τοῦ Κράτους Ἀρ. χγφ. 45. φ. 77^γ. Ἐν φ. 85^ν [= 4η σελὶς τοῦ Ἐγγράφου] ἀναγινώσκεται: «Γραφῇ Ἰω' τοῦ Κουλούμαρδου ἀπὲ το | κερῇ ^{πρ} _{αδ} ἡ.»

φανες τοις³ πᾶ(σ)ιν ὅπως ὁ θεόφιλεστατος ἐπίσκοπος κεφαλων(ία)ς καὶ Ζακύνθου μι-
σερ⁴ μάρκο δὲ Φραντζέσκis ἐσὺμφώνησ(ε) μετὸν κυρ(ιον) ἰῶ κουλούμαρδον καὶ
ἐποι⁵ησαν ἀνταλαγὴν καὶ ἔδοσεν ὁ θεόφιλεστατος ἐπίσκοπος πρ(ὸς) τὸν κυρ(ιον) ἰῶ
κου⁶λούμαρδον τὸ ἥμισι ἀμπελ(ι) τὸ οἶσον τοῦ ἔρχετον εἰς δικαίωμα· ἐν τῇ τοπο⁷θε-
σια τοῦ κερiv λεγόμενο ἀπελάτῃ· τὸ ὁποῖον ἀμπέλ(ι) κρατῇ ὁ αὐτὸς κυρ(ιος) ἰῶ ἔ⁸νε
δὲ πλησίον καὶ συνεγγίς κα(α)τ(ὰ) ἀνατολὰς μετὰ ἀμπελίiv ἀντωνίου ἀγαλλιῶτῃ⁹
διτικὸς με ἀμπέλ(ι) τοῦ π(α)π(ὰ) κυρ λουκᾶ· ἄρκτος με ἀμπέλ(ι) Φραντζέσκου
†¹⁰ πουλοπιάση μεσημβρία ἀμπελ(ι) Γεωργίiv τοῦ κλάδῃ· καὶ ὁ ρηθεῖς κῡρ(ιος) ἰῶ ἔδο¹¹
σεν τοῦ θεόφιλεστάτου ἐπισκόπου εἰς ἀνταλαγὴν τοῦ ἀμπελίiv· Ἰαδοῦρι ἄ¹² με τοιού-
τον πάτον καὶ συμφωνεῖα ὅτι νὰ ὀφίλλει ὁρηθεῖς κυρ(ιος) ἰῶ νὰ πληρώνι¹³ κατἔτος
τῆς ἐπισκοπῆς τὴν κρασοδεκατία κα(α)τ(ὰ) τὴν τάξιν καὶ συνήθειαν¹⁴ τῆς Ζακύνθου·
πληρώνοντα δέ, ὡς ἄνοθεν λέγομεν νὰ ἔχει παντοίαν ἄδειαν¹⁵ καὶ ἐξουσίαν εἰς τὸ εἰ-
ρημ(ένον) ἀμπέλ(ι) αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι του πολῆσ(αι), χαρίσ(αι),¹⁶ προικίς(αι),
ἀνταλαγὴν ποιῆσ(αι) ποιῆν πάντα ἥτοι ἂν βούλητ(αι) καὶ νὰ μὴ δὲν ἔναι ἀνα¹⁷-
κρυν[....] τὸ καθ' ὅλου παράτινος· καὶ οὕτως ἐγεγο(νει) ἡ παροῦσα γρα(φῇ) εἰσβεβαί¹⁸ω-
σιν καὶ ἀσφάλειαν· εἰς μαρτυρί(αν) τῶν εὐλαβεσάτων ἱερέων π(α)π(ὰ) κυρ Γε¹⁹ωργίου
παπαδάτου καὶ π(α)π(α) κῡρ μιχαήλ π(α)π(α)δάτου²⁰.

†
Λ.ν. Ἐγὼ ἀντώνι(ος) ἱερέ(υς) ὁ Τράτωρ(ας) δημῶσι(ος) νωταρι(ος) βασιλικῆς
ἐρ. ἐξουσί(ας) καὶ πρωτ(ο)π(α)π(ᾶς)²¹ Ζακύνθου παρακληθεῖς ἔγρα(ψ)α καὶ
εἰσπίσωσιν παντων ἐθεμην τὸ ἡμέτερον²² σημιον ὡς ὀράται. ∞

Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ νοταρίου ἀπενέμετο κατ' ἀρχὰς εἰς κλη-
ρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἀδιακρίτως, ὑπὸ τῶν περιβλημένων διὰ τοιούτου δικαιώματος
νομομαθῶν. Τὸ τελευταῖον ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι—καὶ μετὰ τὴν
ἰδρυσιν τοῦ σωματείου τῶν νοταρίων—ὁ Ζακύνθιος λόγιος Ἀλέξανδρος Νερού-
λης¹ «ὦν δοττόρος καὶ καβαλιέρης σπιρινδόρος [de spron d'oro], κόντε κόμιτης καὶ
παλαδῖνος»², διὰ τοῦ χορηγηθέντος εἰς αὐτὸν προνομίου (2 Ἰουνίου 1562) εἶχε
τὸ δικαίωμα ἀνακηρύξεως δημοσίου νοταρίου ἐν Ζακύνθῳ, ἀφοῦ πρῶτον ἐξήταζε
τὸν ὑποψήφιον λεπτομερῶς καὶ ἔκρινεν αὐτὸν «ἄξιον τοῦ ὑπηρετεῖν καὶ ἐνεργεῖν

¹ Ἰδ. περὶ αὐτοῦ: Ρ. ΧΙΟΤΙ, Cenni sopra alcuni codici greci che si trovano nelle
bibliotheche d'Italia scritta da—. Siena 1861 (Ἰδ. καὶ Παρδώρα, τόμ. ΙΑ' (1861), σελ.
407 - 408). — Ε. Μ. ΛΕΓΡΑΝΔ, Bibliographie Hellenique...aux XV - XVI siècles. Tom. I. Pa-
ris 1885, σελ. 254 - 258, 297 - 299. — ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Notice biographique sur Jean et Théodose
Zygomalas. Paris 1889, σελ. 85 - 86, 93 - 94. — Α. Χ. ΖΩΗ, Ἀλέξανδρος Νερούλης, Ἐπετηρὶς
Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. ΙΕ' (1939), σελ. 79 - 84.

² Α. Χ. ΖΩΗ, Ἀλέξανδρος Νερούλης, ἐνθ' ἀν., σελ. 83, ἐν πράξει [1567] ἀναγορεύσεως νοταρίου
Γ. Βαλέντη — Χανιώτη.

καὶ ποιεῖν μετὰ πάσης καθαριότητος ἐνόρκως τε ἅμα σὺν φόβῳ θεοῦ, ἀπάνω εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τοῦ γράφειν δημοσίως τὰς γραφὰς ἐπὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν καὶ τόπον, τοῦ ποιεῖν ἐγγράφως καὶ θέτειν κόπιες καὶ κάθε γραφὴν ὅπου θὰ ἤθελε εἶσθαι κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ τάξιν τῶν δημοσίων νοταρίων πούπλικων ταμπελιονάτων καὶ ὁρδιναρίων καὶ τὰ ἐξῆς...»¹. Οὕτω γνωρίζομεν τὰ ὀνόματα τῶν ἐπομένων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Νερούλη ἀνακηρυχθέντων νοταρίων: Νικόλαος Χαρτᾶς ποτὲ Ἰωάννου (16 Ἀπρ. 1567), Ἰάκωβος Γαβριηλόπουλος ποτὲ Λαυρεντίου (22 Ἀπρ. 1567), Γεώργιος Βαλέντης Χανιώτης ποτὲ Βασιλείου (1567), Πέτρος Μπράτης τοῦ Ἐκτορος (31 Ὀκτ. 1569) καὶ Ἀνδρέας Γκονέμης ποτὲ Μιχαήλ (1576)².

Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἀπαντῶμεν περὶ τοὺς 30 νοταρίους Ζακύνθου, τινὲς τῶν ὁποίων καὶ μετέσχον ὡς μέλη τοῦ ἐν ἔτει 1559 ἰδρυθέντος σωματείου. Δὲν πρέπει πάντως νὰ ἀποκλεισθῇ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι λόγῳ φθορᾶς ἢ ἀπωλείας τῶν ἀρχείων δὲν διεσώθησαν τὰ ὀνόματα καὶ ἐτέρων νοταρίων τῆς αὐτῆς περιόδου.

Εἰδικώτερον περὶ τῶν ἱερέων νοταρίων πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι λόγῳ διατυπωθέντων παραπόνων, καθ' ἃ οἱ συντάσσοντες διαθήκας ἱερεῖς προέτρεπον τοὺς διαθέτας νὰ κληροδοτοῦν τὰς περιουσίας αὐτῶν εἰς ἐκκλησίας, διὰ διαταγῆς (23 Ἀπρ. 1607) τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ Pasqualigo, ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ ἐπαγγέλωνται τοὺς νοταρίους³. Διὰ μεταγενεστέρας δὲ διαταγῆς τοῦ Ἀντωνίου Pisano (10 Δ/βρίου 1631) ὠρίζετο ὅτι αἱ ὑπὸ ἱερέως συντασσόμεναι πράξεις θὰ ἦσαν ἄκυροι καὶ οἱ παραβάται θὰ ἐτιμωροῦντο διὰ προστίμου 300 δουκάτων: «... Quelli che aveano l'ordine del sacerdozio non possano essere creati noderi sotto pena, e quelli che esercitassero e che notasse l'elezione di ducati 300 per cadauno, e cadauna volta, oltre la nullità et invalidità degli atti che facessero tali noderi contro il presente ordine detti et così non possa sotto le pene sudette esserne anco eletto per l'avvenire nodero niuno di quelli che ab presente sono sacerdoti»⁴.

Παρὰ ταῦτα, ἐὰν ἔχουν ὀρθῶς τὰ ὑπὸ τοῦ Ζώη ἐν τῷ Λεξικῷ αὐτοῦ σημειούμενα⁵, ἀπαντᾷ ὁ ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας ἱερεὺς Δημήτριος Τζαννετίνης, ὡς νοτάριος ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ 23 Ἀπριλίου 1792 μέχρι 12 Μαΐου 1820.

¹ Δ. Χ. ΖΩΗ, Ἀλέξανδρος Νερούλης, ἐνθ' ἀν., σελ. 83 - 34, ἐν τῇ αὐτῇ πράξει.

² Δ. Χ. ΖΩΗ, Ἀλέξανδρος Νερούλης, ἐνθ' ἀν., σελ. 83, 84.

³ ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ, Ἱερεῖς Συμβολαιογράφοι, ἐνθ' ἀν., σελ. 8.

⁴ ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ, Ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ σταφίδος..., ἐνθ' ἀν., σελ. 72, σημ. Δ. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 19 Ἰουλ. 1898. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Ἱστορία Ζακύνθου, ἐνθ' ἀν., σελ. 367 σημ. 1.

⁵ Δ. Χ. ΖΩΗ, Λεξικὸν Φιλολογικόν..., ἐνθ' ἀν., σελ. 1114.

ΣΩΜΑΤΕΙΟΝ ΤΩΝ ΝΟΤΑΡΙΩΝ

Τὸ σωματεῖον τῶν νοταρίων Ζακύνθου ιδρύθη τῷ 1559 πρὸς ἐπαγγελματικὴν κατοχύρωσιν καὶ ἀσφάλειαν αὐτῶν, διότι φαίνεται ὅτι οὗτοι πολλοὺς ὑφίσταντο μέχρι τότε ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἐκβιασμοὺς πρὸς σύνταξιν ψευδῶν συμβολαίων καὶ διαθηκῶν¹.

Διὰ τῆς ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1559 διαταγῆς τοῦ Προβλεπτοῦ Ζακύνθου Φραγκίσκου Pisano, ἀνεγνωρίζοντο τὰ πρῶτα μέλη τοῦ σωματείου καὶ καθωρίζοντο αἱ ὑποχρεώσεις τῶν ἐν τῇ νήσῳ νοταρίων καὶ αἱ δικαιοδοσίαι τῶν ἀνὰ διετίαν ἐκλεγομένων τριῶν προέδρων αὐτοῦ².

Κατὰ ταῦτα ὡς πρῶτα μέλη ἀνεγνωρίσθησαν κατὰ σειρὰν οἱ νοτάριοι: Ἰω. Ρουκάνης, Ἀντ. Βασταπένας, Ἀντ. Καψίρης, Στέφ. Πικρίδης, Πρίamos Βιδάλης, Δημ. Φραγκόπουλος, Ἰω. Βαρθαλάμης, Ἀλοῖς. Φωσκάρδης, Δημ. Τσαγκαρόπουλος, Θ. Δόριζας, Β. Γαβριηλόπουλος, Ἰω. Δρακόπουλος, Τρ. Πάγκαλος, Ἀλ. Στουρίων, Μ. Παπαῖωαννόπουλος [Παπαγιαννόπουλος], Ἀλοῖς. Δέ-Κουζάν, Π. Λίταρχος, Εὐστ. Κοτρωνᾶς, Νικ. Δόριζας, Ἀλέξ. Μιχαλέτης, Οὐαλ. Βουστουνίτσας, Ἀγγ. Ρωμανός, Δ. Σαλβιάτης, Θεοφ. Παρίσης καὶ Ἀναστ. Λογοθέτης. Ἐκ τούτων δὲ οἱ: Ἀντ. Βασταπένας, Δ. Σαλβιάτης καὶ Ἀλ. Στουρίων ἀνεκηρύχθησαν πρόεδροι πλειοψηφίσαντες εἰς σχετικὴν ψηφοφορίαν (2 Ὀκτ. 1559)³.

Οἱ νοτάριοι ὥφειλον νὰ καταχωρίζουν πᾶσαν πρᾶξιν ἐν εἰδικῷ πρωτοκόλλῳ ἐντὸς 8 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συντάξεως αὐτῆς, ἐπὶ ποινῇ στερήσεως τοῦ ἀξιώματος καὶ προσθέτου καταβολῆς 50 δουκάτων, κατατιθεμένων ἐν ταμείῳ πρὸς κατασκευὴν τῆς προβλήτος Ζυκύνθου. Τὰ βιβλία δὲ ἀπάντων τῶν ἀποθανόντων νοταρίων ὥφειλον οἱ κληρονόμοι αὐτῶν νὰ καταθέτουν ἐν τῇ γραμματείᾳ τῆς κοινότητος ἐπὶ ποινῇ καταβολῆς 50 δουκάτων.

Οἱ Πρόεδροι ἐκλεγόμενοι μετὰ πενταετῇ εὐδόκιμον συμμετοχὴν ἐν τῷ σωματείῳ προϊίσταντο τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ καὶ ἐξήταζον τοὺς ἐνώπιον τῆς Διοι-

¹ Ὅτι ἐπαγγελματικοὶ λόγοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἱδρύσιν τοῦ σωματείου ἀνεφέρετο καὶ ὑπὸ τοῦ Δ. Βαρβιάνη, εἰς τὰ πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ζακύνθου σωζόμενα ἀνέκδοτα «Χρονικά» αὐτοῦ. Ἰδ. καὶ ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΥ, Χρονικά Ζακύνθου Δ. Βαρβιάνη, Ἑπτανησιακὰ Φύλλα, τόμ. Β' ἀρ. 6 (Ὀκτ. 1954), σελ. 158. Τὸ ἔτος ἱδρύσεως τοῦ σωματείου ὠρίζετο ἐσφαλμένως ὑπὰ τοῦ Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ (Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ 1885, σελ. 468) τῷ 1612. Πρβλ. ΣΠ. Μ. ΘΕΟΤΟΚΗ, Κατάλογος Χειρογράφων τῆς Ἑθν. βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐν Βενετίᾳ, Ἑλληνικά, τόμ. Δ (1931), σελ. 423.

² Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 3 Μαΐου 1898.

³ Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 17 Μαΐου 1898.

κήσεως προσερχομένους ὑποψηφίους τοῦ νοταριακοῦ ἀξιώματος. Ἡ ἐγκριτικὴ γνώμη τῶν προέδρων ἦτο ἐν προκειμένῳ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις πρὸς ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων ὡς μελῶν τοῦ σωματείου¹.

Διὰ μεταγενεστέρων διαταγμάτων ὁρίζετο ὅτι τὸ σωματεῖον τῶν νοταρίων ἐξέλεγε μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ: α) ἓνα ἐπὶ τῶν ἐξοφλήσεων (Deputato agli saldi), ἥτοι ἐπὶ τῶν πληρωμῶν τῶν χρεῶν πράξεων ἀποθανόντων νοταρίων, β) δύο ἀντιρρητικοὺς (Contraditori), ὅπως ἀντιτίθενται ἐκάστοτε κατὰ τῶν παρνόμων πράξεων τῶν προέδρων ἢ ἄλλων μελῶν τοῦ σωματείου, γ) ἓνα γραμματέα (cancellier), πρὸς τήρησιν τοῦ Μητρώου, δ) ἓνα ἐπὶ τῶν καταπίστευμάτων (deputato agli fideicomissi), ἵνα καταχωρίζῃ ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα τῶν περιλαμβανουσῶν καταπίστευμα διαθηκῶν, καὶ τηρῇ κατάλογον τῶν ἐχόντων καταπίστευμα κτημάτων καὶ ε) ἓνα ἐπὶ τῶν ἐπικυρώσεων (deputato alle legalità), πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν γραφικῶν χαρακτήρων².

Ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἀξιώματα ἢ προνόμια θὰ ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ σωματείου τῶν νοταρίων, ὡς τοῦλάχιστον τεκμαίρεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ἀνεκδότου ἐγγράφου, δι' οὗ ὁρίζετο «ὅτι ὅλα τὰ κομπρομέσσα καὶ ἀρμπιτράγγια νὰ ῥηθελαν εἰς τὸ ἐρχόμενο γράφονται ἀπὸ τὸν μόνον δεπουτάτο εἰς τοιαύτης λογῆς ἄττα...» Τὸ ἐγγραφον ἔχει συνταχθῇ ἰταλιστὶ καὶ ἐλληνιστὶ ἐπὶ 2 φύλλων χάρτου σχήμ. 19.7×27.7³. Κατωτέρω ἐκδίδονται ἐν ἀντιβολῇ τὰ δύο κείμενα:

φ. 1^ρ

Noi Zan Fran^o Manolesso per la Ser^{ma} Ropub^a|² di Venezia Prov^r del Zante|³ et|⁴ Anast.^o Zorzetto, Costⁿ Serigo e Theod^o Petropulo|⁵ Pressid^{ti} dello Sp. Coll^o de S^{ri} Nodari|⁶

Esecutivam^{te} alla parte presa in q^{sto} Spb Coll^o sotto|⁷ li 12 Marzo ultimo scorso, con cui fù statui^{to}, che tutti li Compromessi, et arbitraggi|⁸ debbano essere in avvenire stipulati dal|¹⁰ solo deputato a tali atti con

φ. 2^ρ

Ημῖς τζαν Φραντζεσκος Μανολεσσος διατι Γαλινοτατιν|² Αρισοκρατιαν τον Ενετον προβ^s Ζακινθ^u|³ καὶ|⁴ Ανασασιος τζορτζετος, Κοσαντινος σιριγος, καὶ|⁵ Θεοδορος Πετροπυλος πρεσεδεντι τ^u εὐγενεστάτ^u|⁶ Κολεγι^u τον Νοδαρον|⁷

Εἰς εχπκίροσιν τις παρτες περαςμενις εἰς ετ^uτο το ευγενις κολεγιο ςας|⁸ 12 μαρτι^u ἀπεραςμεν^u με τήν οπιαν, εδιαταχθι οτι ολλα τα κομπρο|⁹μεσα καὶ αρπιτραγγια να ηθελαν ης το ερχομενον γραφοντε ἀπο τον μο|¹⁰νον δεπ^uτατο, εἰς τη αυτις λογις

¹ Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 2 Ἰουνίου 1898.

² Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 17 Ἰουν. 1898.

³ Τὸ ἐγγραφον τοῦτο εἶχε παραχωρήσει πρὸς με ὁ ἀείμνηστος Ζακύνθιος ἱστοριογράφος Α. Χ. Ζώης.

quelle regole¹¹ e forme, che nella parte stessa viene dichia¹²rite, perciò Ordiniamo a tutti li Nod^{ri} di¹³ Veneta Aut^{tà} sparsi per il Contado, che non ar¹⁴disca veruno in avvenire stipular tal Sor¹⁵ta di Rogiti ne' loro atti, dovendo tutto es¹⁶ser rogato dal solo Deputato sudetto per li¹⁷ provvidi oggetti in dessa parte contemplati,¹⁸ sotto pena risservata in q^e¹⁹

Dato li Quatro Ap^{le} 1788 s.v²⁰
Zan Fran^{co} Manolesso Pro^{dr}²¹
Anastasio Zorzetto Pressidente²²
Costantin Serigo Pressidente²³
Theod^o Petropulo Pressid^{te}²⁴
Zorzi Truppo Conc^r del Spl
Coll^o.

ατα, με εκινες τις ρεγολες και φορμες¹¹
οπη εις την ηριμενιν παρτε σχεδιασμενες
φενοντε, και διακτητο διορι¹²ζομε ολονον
τον Νοδαρον, ηπο τις Εξουσιας τον Ενετον
διαμισας¹³μενι εις τα χορια, οτι να μιν η-
θελε τολμισι τινας εις το ερχομε¹⁴νο, να
γραψην τετιας λογις ατα εις τες πραξεςτης
τιχενοντας το ολλο¹⁵ να γραφετε απο τον
μονον δεπhtaτο, δια την πρεπησαν σοχα-
σιν¹⁶ και θεωριαν, περιεχομενι εις την ηρι-
μενιν παρτε ης πενα ρισερ¹⁷βαδα εις την
θελισιν μας <.....>¹⁸

Εδοθη ρας 4 απριλις 1788 ε.π.¹⁹
Τζανφραντζεσκος μανολεσσος προβ^s²⁰
Αναστασιος τζορτζετος πρεσιδεντες²¹
Κοσαντινος σεριγος πρεσιδεντες²²
Θεοδορος πετροπουλος πρεσιδεντες²³
Τζορτζις τρεπος Καντζ^s τβ Εϋγενεσα-
τβ Κολεγις

Εἰς τὸ ἐν λόγῳ σωματεῖον εἶχεν ἐπίσης δοθῇ τὸ προνόμιον τῆς διὰ ψηφοφορίας ἐκλογῆς ἐτέρων νοταρίων, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπὸ 19 Ἀπριλίου 1683 σχετικὴν διάταξιν, ἐπικυρωθεῖσαν διὰ τῶν ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου 1696 καὶ 9 Σεπτεμβρίου 1699 διαταγμάτων¹.

Ἐπειδὴ ὅμως, ὥς φαίνεται, παρατηροῦντο διάφοροι ἀνωμαλῖαι περὶ τὴν ἐκλογὴν νέων μελῶν τῶν σωματείου, διὰ τῆς ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1703 διαταγῆς τοῦ Προβλεπτοῦ Ζακύνθου καθωρίζετο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ πόλει νοταρίων εἰς 32 —ἐξ ὧν 11 τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν καὶ 21 τῆς τάξεως τῶν ἀστῶν— καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς διαφόροις κώμαις νοταρίων εἰς 20, ἀνὰ δέκα ἐκ τῶν δύο περιοχῶν (Μεγαλομερίας καὶ Μικρομερίας), εἰς ἃς διηρεῖτο ἡ ἐξοχὴ τῆς Ζακύνθου. Προεκηρύσσετο δὲ ἡ ἐκλογὴ νέου νοταρίου λόγῳ θανάτου ἢ παραιτήσεως παλαιοῦ μέλους τοῦ σωματείου. Καὶ ὥφειλεν ὁ ὑποψήφιος νὰ καταθέσῃ πρὸ τῆς πρὸς ἐκλογὴν γενομένης σχετικῆς ἐξετάσεως πιστοποιητικά: καταγωγῆς, καλῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ διαγωγῆς, ἡλικίας —οὐχὶ μικροτέρας τῶν 25 ἐτῶν— καὶ ἐπιτυχοῦς ἐξασκήσεως ἐπὶ ἔτος τοῦλάχιστον παρ' ἀνεγνωρισμένῳ νοταρίῳ.

¹ Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἄν., 17 Ἰουν. 1898.

ἐνομένης δὲ τῆς ἐκλογῆς νέου νοταρίου ἐδίδετο εἰς αὐτὸν σχετικὸν προνομιακὸν ἔγγραφον (privilegio), δι' οὗ εἶχε πλέον οὗτος τὸ δικαίωμα τῆς συντάξεως παντὸς εἴδους ἐγγράφων, ἑλληνιστὶ καὶ ἰταλιστὶ προκειμένου περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει, ἑλληνιστὶ δὲ μόνον προκειμένου περὶ τῶν ἐν ταῖς κώμαις νοταρίων¹.

Κατωτέρω ἐκδίδω ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀνέκδοτον προνομιακὸν ἔγγραφον ἀφορῶν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νοταρίου Νικολάου Λαμπέττη, εἰς πλήρωσιν κενωθεῖσης θέσεως διὰ τοῦ θανάτου τοῦ νοταρίου Γεωργίου Τρούπου². Τὸ ἔγγραφον εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης σχήμ. 14.7×19.8 , τεσσάρων φύλλων ἐν σχήματι τετραδίου. (Διαστάσεις γεγραμμένου μέρους: 11.6×15). Τὸ κείμενον καταλαμβάνει τὰ φύλλα 2^v - 4^r, τῶν ὑπολοίπων ὄντων λευκῶν:

φ. 2^v Noi³ Alvise Diedo Provveditor³ Zuanne Casseti & Zorzi Baroz⁴zi Consiglieri per la ser^{ma} rep^{ca}⁵ di Venezia reggimento del⁶ Zante⁷ Zuanne Negri & Demetrio Cal⁸lichia presidⁱ dello Sp^{bl} colle⁹gio de' nodari, stante l' assenza dell' Ec^{cte} Sig^r¹⁰ dottor Paolo Cladi loro collega.¹¹

Passato a miglior vita lo Sp^{le} Sig^r Zorzi Truppo¹² fù uno del corpo de' Nodari del sud^o Sp^{le} Coll^o, si è con¹³gregato il med^{mo} per devenire ad elezione nuova nelle¹⁴ di lui veci di altro Soggetto d' idoneità, e sufficienza, e¹⁵ però premessi i soliti stridori a suon di Tromba e di φ. 3^r campana¹⁶ {campana} si sono ridotti votanti ventotto, compresa la Nos¹⁷tra Rappresentanza, onde in esecuzione della Ter¹⁸minazione 19 Ap^{1e} 1683 s.v., confermata dalla Cari¹⁹ca Capⁿ Gn^lizia li 21 Gennaro 1696 S.N.M.V. et²⁰ approvata dalla Sovrana Autorità del Ecc^{mo} Senato²¹ con Ducali 9 Settembre 1699: Comparve alla nostra presen²²za, e di esso Sp^l Collegio il Sig^r Niccolò Lambetti q^m Sig^r²³ Giacomo persona di probità, e fede, nativo di questa²⁴ Patria, benestante, di nascita civile, ed eccedente gli an²⁵ni 25 di sua età, come dal suo bene probatum ora letto viene²⁶ pienamente autenticato, ed accompagnato da tutti i requisiti dalle²⁷ pubbliche prescrizioni prefissi, frà quali rimarcata la fede di No²⁸daro Collegiato sotto cui si disciplinò, ed esaminato dalli Sp^h SS^{ri}²⁹ Presidenti alla presenza Nostra con risposte proprie, ed adequate³⁰ fè conoscere la sua abilità, e perfetta scienza nel impiego stes³¹so, cosicchè passato per scrutinio restò con pienezza di voti dicchiara³²to idoneo, ed atto a tal onorevole impiego. Perciò coll'

¹ Λ. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 3 καὶ 19 Ἰουλίου 1898.

² Καὶ τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶχε παραχωρήσει πρὸς με ὁ Λ. Χ. Ζώης, ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ του ἀρχείου.

Autorità del⁸³ Magistrato Nostro, e con quella impartitaci dell' Eccmo Senato⁸⁴ li 12 Gennaro 1652 dagli Eccmi Inquisitori del 1614, e della⁸⁵ Terminaz^e suriferita del 1699, in vigor delle pnti concediamo⁸⁶ facoltà al sud^o Sig^r Niccolò Lambetti eletto per uno delli⁸⁷ Sp^{li} Nodari di questo Sp^t Collegio di poter stipulare in⁸⁸ idioma Italiano, e Greco φ. 3^v qualunque sorta d' Instrumenti, {in}⁸⁹ Inventari, Contratti ed ogni altro atto attinente a tale impiego con⁴⁰ tutti i Titoli, grado, prerogative, onori, ed emolumenti ad un ta⁴¹le decoroso ufficio spettanti, e perciò esente da ogni tanto⁴² ed aggravio per qualunque urgenza.⁴³

Per tale dunque dovrà essere da chi si sia riconosciuto, e rispetta⁴⁴to, e le sue Attestazioni, e sottoscrizⁿⁱ riporteranno in ogni luogo⁴⁵ l'intiera fede, et osservanza, promettendosi dalla sua fede, e⁴⁶ pontualità ogni buon esito, con astenersi dallo stipulare alcun⁴⁷ contratto, od atto pregiudiziale a Sua Serenità, come asseverò col⁴⁸ proprio giuramento avanti Noi prestato, e con dover onnina⁴⁹mente eseguire le Leggi massime le seguenti ordinazioni 10⁵⁰ Dicembre 1767 del Eccmo Pregadi, la Terminaz^e degli⁵¹ Eccmi Conservi, et Esecutori delle Leggi di 25 Agosto 1767⁵² la Parte presa dall' Eccmo Pregadi li 3 Setbre 1767, non che la Ter⁵³minazione degl' Ill^{mi} et Ecc^{mi} SS^{ri} Capi del Ecc^o Cons^o di 40⁵⁴ C. N., emanata li 29 Marzo 1775, in materia di Appellazioni⁵⁵ e così pure il Proclama degli Ecc^{mi} Avvogattori di comun.⁵⁶ In quorum Fidem &c.⁵⁷

Data li 27 Maggio 1794 s. v.⁵⁸

Alvise Diedo, Pr^{re} ⁵⁹

Zuane Cassetti, S. Cong^r ⁶⁰

Zorzi Barozzi Cons^e ⁶¹

Zuane Negri, Pressid^e || ⁶²

φ. 4^r Demetrio Calichia, Pressid^e | ⁶³

Theod^o Petropulo, Canc^{re} | ⁶⁴ dello Sp. Coll^o de Nodari.

Οὕτως εἶχον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ πράγματα μέχρι τοῦ 1826, ὅποτε ἡ Ἰόνιος Γερουσία — ἣτις καὶ παλαιότερον διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1808 σχετικοῦ κανονισμοῦ καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1820 διατάγματος εἶχεν ἀσχοληθῇ ἐπὶ θεμάτων τῶν νοταρίων Ζακύνθου — καθώρισε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς 40, ἀνὰ 20 ἐν τε τῇ πόλει καὶ τῇ ἐξοχῇ, περιορισθέντα βραδύτερον εἰς 30, διότι ἐθεωρήθη ὡς ὑπερβολικὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ ἐξοχῇ Ζακύνθου νοταρίων. Ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἐλήφθησαν προῖοντος τοῦ χρόνου μέτρα ἀφορῶντα εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κατανομήν τῶν νοτα-

ρίων Ζακύνθου συμφώνως πρὸς τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰς μεταβολάς, ἃς ὑπέστησαν ἑκάστοτε αἱ τμηματικαὶ τῆς νήσου διαιρέσεις. Διὰ τῆς πραγματοποιηθείσης τέλος Ἑνώσεως (1864) οἱ νοτάριοι Ζακύνθου ἀφωμοιώθησαν πρὸς τοὺς τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος¹.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΝΟΤΑΡΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ὅτι ἡ νοταριακὴ τέχνη ἐδιδάσκετο ἐν τῇ Δύσει καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς νομικαῖς σχολαῖς τῆς Ἰταλίας, ἐνθα ὑπῆρχον οἱ *legentes* οἱ βραδύτερον *doctores notariae* κληθέντες, εἶναι γνωστόν². Οὐδόλως λοιπὸν ἄπορον ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη καὶ ἐν τῇ ἐνετοκρατουμένῃ Ἑπτανήσῳ.

Διὰ τῶν ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου καὶ 29 Ἰουνίου 1679 διατάξεων ὤφειλεν ὁ διὰ τὴν θέσιν τοῦ νοταρίου Ζακύνθου ὑποψήφιος νὰ προσκομίσῃ ἐνώπιον τῆς πρὸς τοῦτο εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, σὺν ἄλλοις καὶ πιστοποιητικὸν ὅτι διδαχθεὶς τὴν νοταριακὴν τέχνην ἡσκήθη, ἐπὶ ἓν τοῦλάχιστον ἔτος, ὑπὸ ἀνεγνωρισμένον νοτάριον, ἐνυπογράφως βεβαιοῦντα τοῦτο³.

Ὅτι ὅμως ἡ διὰ τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας παράδοσις τῆς νοταριακῆς τέχνης ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τοὺς νεωτέρους ἐπεκράτει ὥς θεσμὸς παλαιότερος τεκμαίρεται ἐκ σχετικῆς διδασκαλίας ἀποκειμένης ἐν ἀρχῇ νοταριακοῦ βιβλίου τοῦ Βασ. Γαβριηλοπούλου, τῷ 1542—πρὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ σωματείου!—καὶ περιεχούσης ἠθικὰς παραινέσεις καὶ εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἀφορώσας ὑποδείξεις: «...ὁ αὐτὸς νοτάριος ὅταν βούλεται ποιῆσαι διαθήκην, πρῶτον μὲν ἰδῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὲν ἔχει τὰς φρένας σώας καὶ τὸν νοῦν ὑγιῆ καὶ ποιῶντας τὴν διαθήκην νὰ εἶναι πάντοτε μάρτυς καὶ νὰ μὴ δείξῃ τὴν διαθήκην ἀνθρώπου γενημένου ἕως οὗ ζῇ ὁ τεστατόρος...» *Ἐτι νὰ μὴ κάμῃς καμμίαν φιλοπροσωπίαν, νὰ κάμῃς γραφὴν διὰ δῶρα, νὰ ἀδικήσῃς τινάς, ἢ πιωχόν, ἢ ὀρφανήν...* διότι ὅποιος νοτάριος ποιεῖ γραφὴν ψεύτικὴν τοῦ ἢ πάει τὸ χέρι του, καὶ ἡ μαρτυρία του οὐδὲν ἀξίζει καὶ ἐντροπιάζει καὶ τοὺς ἰδικούς του...»⁴.

Ἰδιαιτέρως ὅμως ἐνδιαφέρον ὑπὸ ἔποψιν τοῦ τρόπου διδασκαλίας τῆς νοταριακῆς τέχνης εἶναι διασωθὲν ὑπὸ τοῦ Α. Χ. Ζώη ἔγγραφον, ἐν ᾧ ἀναφέρονται

¹ Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 5 Αὐγ. 1898.

² ED. DURANTO, *Il tabellionato o notariato nelle leggi romane, nelle leggi medioevali italiane e nelle posteriori specialmente Piemontesi*. Torino 1897, σελ. 120 κ' ἐξ.

³ Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 3 Ἰουλ. 1898. Ἰδ. καὶ ἀνωτ., σελ. 118.—

⁴ Α. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 5 Αὐγ. 1898. Τὸ κείμενον τῆς ἐν λόγῳ διδασκαλίας εἶναι συντομώτατον περιλαμβανόμενον, κατὰ τὸν Α. Χ. Ζώην, ἐν σελ. 1 τοῦ νοταριακοῦ βιβλίου.

τὰ εἶδη τῶν νοταριακῶν πράξεων καὶ ἐκτίθεται ὁ τρόπος τῆς κατὰ παράδοσιν συντάξεως αὐτῶν ¹. Τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου τούτου θεωρῶ σκόπιμον νὰ καταχωρίσω ἐνταῦθα ὁλόκληρον ἐκ τοῦ δημοσιεύματος καὶ χειρογράφου τοῦ Ζώη ²:

Τί θέλει νὰ εἰπῇ νοδάρως;

Νοδάρως εἶναι ἓνας ἀφεντικὸς ἄνθρωπος, ὅπου τυχαίνει ἐκεῖνο ποὺ εἶναι δίκαιον νὰ κρατῇ καὶ τὸ ἄδικο νὰ διώχνῃ.

Πόσες λογῆς γραφές εἶναι;

Εἶναι πολλές, ὡσὰν νὰ εἰποῦμε: πουλησίες, λιβελατζιόνες, ἀλλαξίες, εἰς ἐνοίκια, δανεικὲς γαζέττες, ὅπου δίνει ὁ ἓνας τοῦ ἀλλουνοῦ, ἐπιτροπικὲς δονατζιόνες, διαθήκη, κωντίκελλο καὶ ἄλλων πολλῶν λογῶν γραφές.

Πῶς κάνουν τὴν γραφὴν ὄντας δίνει ἓνας ἀλλουνοῦ γαζέττες δανεικὲς;

Τὴν σήμερον ὁ τάδες δίνει τοῦ τάδες δανεικὰ γρ^α τόσα διὰ νὰ τοῦ πλερώνῃ τὸ διάφορο πρὸς 10 τὰ ἑκατό, ὅπου λιγώτερο ἀπὸ 10 τὰ ἑκατό, ὅπουρε χάριν φιλίας, ἐπειδήτις καὶ περισσότερα ἀπὸ 10 τὰ ἑκατό ὁ νοδάρως δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ, μὰ λιγώτερο, ὅσο εἶναι συμβασμένα τὰ μέρη.

Πῶς κάνουν τὴν γραφὴν, ὄντας ἓνας θέλει νὰ νοικιάσῃ ἓνα σπίτι, ἢ ἄλλο πρᾶγμα;

Τὴν σήμερον ὁ τάδες δίνει εἰς ἐνοίκι τὸ τάδε πρᾶγμα τοῦ τάδε, διὰ χρόνους τόσους, διὰ νὰ τοῦ δίνῃ διὰ νοίκι τὸν κάθε χρόνο ρ^α τόσα ἀρχινῶντας ὁ καιρὸς ἀπὸ τὴν τάδε ἡμέρα τοῦ μηνός, καὶ μὲ ἐκεῖνα τὰ πάντα ὅπου συμβαστοῦνε τὰ μέρη. Μὰ ὄντας θέλουν νὰ κάμουν νὰ μὴν ἔμπορῃ ὁ νοικοκύρης νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπίτι, ἂν θέλῃ διὰ νὰ ᾖ ἐδικό του, ἐτότες πρέπει νὰ κάμουν πῶς ρεφονδάρουν τὸ μπενεφίτζιο τοῦ νόμου—θέλοντας καὶ τὴν ἀτζετάρουν ὡσὰν νὰ ἤτουναι στριδάδα καὶ δεκρετάδα.

Πῶς κάνουν τὴν γραφὴν τῆς λιβελατζιόν;

Τὴν λιβελατζιὸν τὴν κάνουν εἰς τὸν ἴδιον τρόπον ὅπου γίνεται καὶ ὄντας δίνει εἰς ἐνοίκι, ἐπειδήτις καὶ δὲν εἶναι ἄλλη ἢ διαφορά, παρὰ ὄντας εἶναι παντοτινὴ λιβελατζιὸν τυχαίνει νὰ εἶναι καὶ νὰ φαίνονται κριτάδες πῶς ἐπήγανε καὶ ἐστιμάρανε τὸ ὑποστατικό, ἀλλέως καὶ ἡ λιβελατζιὸν εἶναι διὰ τόσους χρόνους, ὅπουρε ἕως ζωῆς τους ἐκεινῶνε ὅπου κάνουν τὴν λιβελατζιὸν· δὲν εἶναι χρεια διὰ τοὺς κριτάδες μήτε νὰ γίνεται ἡ στίμα καὶ πάντα ὄντας εἶναι κριτάδες, τυχαίνει νὰ εἶναι ἀπογραμμένοι ὅπουρε ἄλλοι διὰ ὄνομά τους.

¹ Περισσότερον βεβαίως νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ διδασκόμενοι τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου τούτου δὲν ἀντελαμβάνοντο πάντοτε τὴν νομικὴν σημασίαν τῶν ἐν αὐτῷ ἀναφερομένων ὄρων.

² Λ. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 22 Αὐγ. καὶ 6 Σεβρίου 1898.—

Πώς κάνουν τές άλλαξιές;

Οί άλλαξιές γίνονται ὄντας δύο σμίξουν καὶ ὁ ἓνας θέλει νὰ δώσῃ τοῦ ἀλλουνοῦ ἓνα ὑποστατικὸ καὶ ὁ ἄλλος τοῦ ἀλλουνοῦ, ἐτότες ὁ νοδάρως τυχαίνει νὰ γράψῃ τὸ κατατόπι τοῦ ὑποστατικοῦ καὶ σύνορο, πόσων ἀξιναρίων εἶναι καὶ νὰ βάλῃ καὶ τοὺς συμπλιασμοὺς τόσον τοῦ ἐνὸς ὑποστατικοῦ ὥσάν καὶ τοῦ ἀλλουνοῦ βάνοντας τοὺς κριτάδες νὰ τὸ στιμάρουν καὶ ἂν εἶναι στιμάδο τὸ ἓνα ὑποστατικὸ περισσότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπου εἶναι τὸ ὑποστατικὸ του λιγώτερον, νὰ ρεφάρῃ τὸ ἄλλο μὲ γαζέττες ἢ μὲ ἄλλο πρᾶγμα διὰ νὰ εἶναι ὅμοιες οἱ στίμες, μπορεῖ περὶ τόμου εἶναι εὐχαριστημένος ἐκεῖνος ὅπου δίνει τὸ ὑποστατικὸ, ὅπου εἶναι στιμάδο περισσότερον νὰ κάμῃ πὼς τὸ περισσότερον τὸ χαρίζει τοῦ ἀλλουνοῦ μέρους διὰ τὸ κόμοδο ὅπου λαβαίνει καὶ τὰ ἐξῆς.

Πόσων λογιῶνε εἶναι οἱ δονατζιόνες;

Εἶναι τέσσερων· ἡ πρώτη εἶναι δονατζιὸν ζώντων, ἡγουν ἵντερ βίβος· ἡ δεύτερη εἶναι ἔπειτα τοῦ θανάτου, ἡγουν ντόπιο μόρτις· ἡ τρίτη ὄντας δώσῃ εἰσὲ βαπτιστίκι τοῦ φιοτζου του, ἡγουν πρὸ βαπτίσμον· ἡ τετάρτη εἶναι ἐκεῖνη γιὰ νὰ γένῃ ὁ γάμος, ἡγουν πρὸ ντὲ νούντζιος.

Τὶ τυχαίνει νὰ ἔχουν αὐτὲς οἱ δονατζιόνες;

Πρῶτον τὴν θέλησιν ἐκεινοῦ ἢ ἐκεινῆς ὅπου θέλει νὰ κάμῃ τὴν δονατζιόν, νὰ μὴν εἶναι βιασμένος, μήτε ἀναγκασμένος ἀπὸ τιναν καὶ ὁ νοδάρως τυχαίνει νὰ τοῦ εἰπῇ καὶ ἀβιζάρῃ πὼς ἀπότις κάμῃ τὴν δονατζιόν νὰ ἡξέρῃ πὼς ἀφόντι τὴν στριδάρῃ καὶ πάρῃ τὸ δεκρέτο εἶναι ἀμετάτρεπτος, δίνοντάς του νὰ κάμῃ ὄρκον πὼς δὲν εἶναι βιασμένος, μήτε ἀναγκασμένος ἀπὸ τιναν, μόνον τὸ κάνει διὰ τὲς ἀγάπες ὅπου εἶδε καὶ βλέπει καὶ τὰ ἐξῆς.

Πόσες προκοῦρες εἶναι;

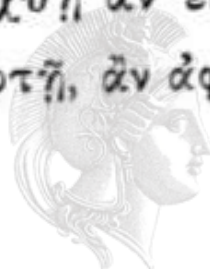
Δύο. Ἡ πρώτη εἶναι ὅπου ἓνας κάνει ἐπίτροπον τὸν τάδε, τοῦ ὑποίτου τοῦ δίνει ἐξουσίαν νὰ ἰδῇ καὶ προσπαθήσῃ τὸ ἱντερέσσο, ὅπου ἔχει μὲ τὸν τάδε. Καὶ ἡ δεύτερη εἶναι γκενεράλε, ὅπου τοῦ δίνει ἐξουσία νὰ κοιτάζῃ καὶ προβλέπῃ ὅλα του τὰ ἱντερέσσα, ὅπου ἔχει μὲ κάθε καὶ ἕκαστον ἄνθρωπον καὶ τὰ ἐξῆς.

Πόσες διαθήκες εἶναι;

Δύο. Πρῶτο ἡ διαθήκη ὅπου κάνει καὶ ἀφίνει τὸ πρᾶγμά του καὶ δεύτερο τὸ κωντίκελλο, ὅπου μὲ δαῦτο βγάνει ὁποῦρε κρεσέρει εἰς ἐκεῖνον, ὅπου ἔκαμε μὲ τὴν διαθήκην του.

Καὶ τί χρέος ἔχει ὁ νοδάρως ὄντας πάῃ νὰ κάμῃ μίαν διαθήκην, ὁποῦρε κωντίκελλο;

Νὰ γράψῃ εἰσὲ τί χωριὸ εἶναι τὸ σπίτι ὅπου στέκει ὁ διαταχθῇ ἂν εἶναι ἄρρωστος ὁποῦρε καλὰ, νὰ ἔχῃ τὰς φρένας ὑγιεῖς, ποῦ θέλει νὰ θαφτῇ, ἂν ἀφίγγῃ

διὰ τὴν ψυχὴν του εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐλεημοσύνης¹, νὰ μελετήσῃ καὶ γράψῃ τὸ ὄνομα τῶν μαρτύρων, ὅπου εἶναι παρὼν εἰς τὴν διαθήκην του, ποῖον ἀφίνει διὰ κληρονόμον του καὶ κάνοντας ἐτοῦτο ὁ νοδάρως ἔχει γιὰ μὰ χρέος νὰ γράψῃ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὅπου τοῦ λέγει ὁ διαταχτής, χωρὶς νὰ κάμῃ ὁ νοδάρως τίποτε ἀπὸ λόγου του. Περιπλέον ἔχει χρέος ὁ νοδάρως ἀφόντις φινίρῃ τὴν διαθήκην ὃ κωντίκελλο νὰ μὴ ἀφήσῃ τοὺς μάρτυρες νὰ πᾶνε πούπετες, μόνε νε κάμῃ τὴν κόπια τῆς διαθήκης καὶ νὰ βάλῃ τοὺς ἴδιους μάρτυρες νὰ ἀπογράψουν εἰς τὴν αὐτὴν κόπια καὶ ἔπειτα νὰ τὴν διπλώσῃ ὡσὰν γραφὴν καὶ βουλῶσῃ καὶ ἀπὸ πάνου νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά του καὶ παράνομα τοῦ διαταχτῆ, τὸ χρόνο καὶ ἡμέρα, ὅπου ἐγίνῃ ἡ αὐτὴ διαθήκη, γράφοντας καὶ τὸ ὄνομά του ὁ νοδάρως, πρεζεντάρωντάς τὴν ὃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὅπουρε τὸ περισσότερον τὴν ἄλλην ἐρχομένην ἡμέραν εἰς τὸν καντζελλιέρῃ τῆς κομμουνιτᾶς καί, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ διαταχτῆ, ἂν ἀφίνῃ διὰ τὴν ψυχὴν του εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐλεημοσύνης, νὰ κάμῃ κόπια ἀπὸ τὸν πόντο νὰ τὴν δώσῃ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ὀσπιταλίου, κατὰ τὸ δεκρέτο τοῦ γενεράλε 'Ερίτσου.

Μὰ ἂν τύχῃ καὶ σοῦ φέρῃ ἓνας μία τζέτουλα τεσταμεντάρια, τί χρέος ἔχει ὁ νοδάρως νὰ κάμῃ;

Τὴν σήμερον μοῦ πρεζεντάρει ὁ παρὼν τάδες τὴν παρὼν τζέτουλα τεσταμεντάρια βουλλωμένη λέγοντάς μου πῶς εἶναι ἡ διαθήκη του γεναμένη ὑπὸ χειρός του καὶ ἀπογραμμένη ἀπὸ δαύτονε διὰ νὰ στέκῃ καὶ σὲ φύλαξι εἰς τὰ ἐμοῦ ἄττα καὶ ἂν τοῦ ἔλθῃ θάνατος νὰ τὴν μπουμπλικάρῃ, ἡ ὁποία θέλει νὰ ἔχῃ τὸ στέρεον καὶ ἀπαρασάλευτον εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ οὕτως εἰς μαρτυρίας καὶ βεβαίωσιν.

Μὰ ἰν κάζο καὶ ὁ διαταχτής, ὅπου σοῦ πρεζεντάρῃ τὴν τζέτουλα, σοῦ εἰπῇ ὅπου τὸν ἐρωτᾷς, ἂν γεναμένη ἀπὸ μάρτυρες;

Τυχαίνει ἐτότες νὰ τοῦ εἰπῇς, ἂν θέλῃς, νὰ τοῦ τὴν ξεβουλλώσῃς διὰ νὰ τοῦ τὴν διαβάσῃς καὶ ἀκούοντάς τὴν ὁ διαταχτής, ἐτότες ἂν σοῦ εἰπῇ πῶς ἔτσι εἶναι ἡ γνώμη του, τὴν ματαβουλλώνεις καὶ κάνεις τὴν ἄνωθεν πρεζεντατζιόν, δεκιαρίζοντας πῶς τὴν ἐξεβούλλωσες καὶ τοῦ τὴν ἐδιάβασες. Μὰ ἀνίσως καὶ ὁ διαταχτής, ὅπου σοῦ φέρῃ τὴν τζέτουλα, σοῦ εἰπῇ δὲν θέλει νὰ τὴν ξεβουλλώ-

¹ "Ἀμα τῇ ιδρύσει ἐν Ζακύνθῳ τοῦ «Ταμείου ἐξαγορᾶς αἰχμαλώτων» (3 Ἰουλ. 1560), ἐδόθη διαταγὴ πρὸς τοὺς νοταρίους νὰ ἐρωτοῦν τοὺς ἐκάστοτε διαθέτας, ἐὰν κληροδοτοῦν τι εἰς τοὺς «σκλάβους» (Ἰδ. Λ. Χ. ΖΩΗ, Ταμεῖον ἐξαγορᾶς αἰχμαλώτων, *Ἑπετηοὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, τόμ. Ε' (1928), σελ. 343). Διὰ διατάγματος δὲ τῆς Γερουσίας ἀπὸ 4 Μαΐου 1730 διετάσσοντο οἱ νοτάριοι νὰ ὑπομιμνήσκουν πρὸς τοὺς διαθέτας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων εὐαγῶν ἰδρυμάτων, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἅγιον Τάφον (Λ. Χ. ΖΩΗ, Σωματεῖον Συμβολαιογράφων, ἐνθ' ἀν., 19 Ἰουλίου 1898).

σης, τὸ δεκιορίεις εἰς τὴν ἄνωθεν πρεζεντατζιόν, πὼς τὸν ἐρώτητες, ἂν θέλῃ νὰ τὴν ξεβουλώσῃς, διὰ νὰ τοῦ τὴν διαβάσῃς καὶ αὐτὸς δὲν ἠθέλησεν. Ἐξαιρετικῶς ὁπότεν εἶναι ἀπὸ χειρὸς τοῦ διαταχτῆ ἢ τζέτουλα ὁποῦ σοῦ πρεζεντάρει, δὲν εἶναι χρεία, παρὰ νὰ τοῦ κάμῃς τὴν ἄνωθεν πρεζεντατζιόν, μὰ ἂν σοῦ εἰπῇ, πὼς δὲν ἠξέρει γράμματα καὶ ἔβαλε καὶ τοῦ τὴν ἔκαμε ἄλλος ἄνθρωπος, καὶ ἔβαλε καὶ ἀπογράψανε καὶ μάρτυρες, ἐτότες ἔχεις χρέος νὰ τὸν ρωτήσῃς, ἂν θέλῃ νὰ τὴν ξεβουλώσῃς νὰ τοῦ τὴν διαβάσῃς καὶ κάμῃς τὲς ἄνωθεν δεκιοραντζιόνες εἰς τὴν πρεζεντατζιόν καὶ τὰ ἐξῆς.

Πὼς κάνουν τὲς πουλησίες εἰς κάθε ὑποστατικό;

Τὴν σήμερον ὁ τάδες δίνει εἰς καθαρὰν πουλησίαν τοῦ τάδε ἓνα κομμάτι ἀμπέλι ἀξιναρίων δύο ἰντζίρκα, κλπ.

Ἡ ἄνωτέρω διδασκαλία τῆς νοταριακῆς τέχνης, μὴ χρονολογηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Α. Χ. Ζώη, πρέπει νὰ τεθῇ—διὰ τὴν ἐν αὐτῇ μνηίαν τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ Θαλάσσης Νικ. Erizzo—εἰς τὸ β' ἡμισυ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, περιέχει δὲ ἀξιολόγους πληροφορίες περὶ τῶν κρατούντων ἐθίμων ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ δικαίου, ὡς ἐπίσης καὶ περὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ Ἑνετοκρατίας.